



## האם חזבאללה וחמאס ינסו שוב לקרוע את קורי העכביש?

מאת ד"ר נתנאל פלמר

מבט מבס"א, מס' 2,190, 28 במרץ 2023

**תקציר: מאז היווסדם, עוקבים חזבאללה וחמאס מקרוב אחר הנעשה בישראל במגוון רבדים: הפוליטיקה הישראלית, מגמות בחברה הישראלית ושיח פנימי בישראל – בעיקר על בסיס מידע גלוי. על בסיס כך, הם מגבשים את תמונת המצב וההערכה האסטרטגית שלהם באשר לעוצמתה של ישראל ולסבירות לפעולה תגובתית או יזומה מצידה. זיהוי של עת משבר וחולשה בישראל היווה זרז עבורם בעבר לביצוע פעולה התקפית נגד ישראל. המאמר מבקש לדון באפשרות לפיה חזבאללה וחמאס יבקשו לנצל את המשבר בישראל לשם ביצוע פעולות התקפיות משמעותיות.**

בחודשים האחרונים מתקיים במערכת הפוליטית ובחברה האזרחית בישראל ויכוח חוקתי ופוליטי נוקב, אשר הטריגר לו היא הרפורמה במערכת המשפט שמובלת על-ידי הקואליציה. הדי המשבר הפנימי הזה, שמתקיים לכאורה בתוך מדינת ישראל, נישאים מטבע הדברים אף אל מחוצה לה. בעידן הנוכחי, המידע זורם בזמן אמת לכל עבר ומאפשר לכל מי שיש לו עניין בישראל מכל סיבה להתעדכן ולצרוך את המידע אודות פרטי המשבר, לרבות מידע ויזואלי כגון עימותים ברחובות בין מפגינים לשוטרים, עימותים בדיוני הכנסת ובוועדות שלה וכמובן ההתנצחויות הבלתי פוסקות של נבחר הציבור ושל הציבור עצמו ברשתות החברתיות.

בתוך כך, גם עיניהם של אויביה של ישראל, ובתוכם חזבאללה וחמאס, נשואות לאירועים בישראל. כבר מראשית דרכם, הבינו ארגונים אלו את הפוטנציאל שטמון במעקב הדוק אחר התקשורת הישראלית. העובדה שבישראל מתקיימת עיתונות פתוחה המבוססת על עקרונות של חופש ביטוי וזכות הציבור לדעת, פתחה בפניהם צוהר למידע רב וערכי. המידע הגלוי זמין וזול ואפשר להם כשחקנים לא מדינתיים, ובהמשך סמי-מדינתיים, להשלים פערי מידע אשר לא היו משיגים בדרכים אחרות.

עם זאת, המידע הגלוי שימש לאורך השנים כחרב פיפיות עבור חזבאללה וחמאס. הוא הפך להיות, במידה רבה מאילוף בשל היעדר מקורות אחרים, לצינור המידע המרכזי למודיעין אסטרטגי, שעל בסיסו ניתחו חזבאללה וחמאס את המצב בישראל והעריכו את מצבה. זאת, בין היתר, בסוגיית רוח הלחימה בציבור הישראלי ואת הנכונות בקרב ההנהגה הישראלית לצאת למערכות צבאיות רחבות היקף ולהגיב בעוצמה לפעילות טרור שיבצעו הארגונים הללו. לאור כך, מטרת חיבור זה היא להצביע על האפשרות

שגם הפעם יהיו חזבאללה ו/או חמאס את המשבר בישראל כהזדמנות עבורם לפעול כנגדה.

### **מיסקונספציה של חזבאללה וחמאס ביחס לתגובה הישראלית**

בהיסטוריה של הקונפליקט בין ישראל לבין חזבאללה וחמאס, היו מספר אירועים בהם תפיסה שגויה והערכת מצב שגויה הביאו את חזבאללה וחמאס לקבל החלטות שגויות שהביאו לתוצאה הרת אסון מבחינתן. במקרה של חזבאללה, במהלך שנות הלחימה ברצועת הביטחון בדרום לבנון, ובמיוחד במהלך שנות התשעים, חזבאללה עקב מקרוב אחרי השיח בישראל סביב שהות צה"ל וצד"ל (צבא דרום לבנון) ברצועת הביטחון לאור מחיר הדמים שהלחימה גבתה בדמות הרוגים מקרב חיילי צה"ל. המאבק הציבורי בישראל זוהה על-ידי חזבאללה כסממן לחולשה ולשבירה, והוא קיבל מכך רוח גבית להמשך הפעילות שלו מול צה"ל וצד"ל. העובדה שבמאי 2000 ישראל נסוגה מרצועת הביטחון, וכן האופן בו בוצעה הנסיגה - בצורה חפוזה שהצטיירה במידה רבה כמעין "ברירה", הייתה הוכחה ניצחת, בראיית חזבאללה, לתפיסה שגיבש במהלך השנים.

תפיסה זו קיבלה את ביטויה המפורסם על-ידי מנהיג חזבאללה, חסן נצראללה, בדברים שנאמרו במהלך נאום שנשא לרגל נסיגת צה"ל ב-26 במאי 2000: "ישראל הזו, שמחזיקה ברשותה נשק גרעיני ואת הכוח האווירי החזק באזור, שבירה יותר מקורי עכביש". תפיסת "קורי העכביש" ביחס לישראל נהייתה מאז שם קוד לפער שבין יכולותיה הצבאיות לבין רוח הלחימה שלה. תגובתה הרפה של ישראל לחטיפת שלושה חיילים על הגבול על-ידי חזבאללה, חודשים בודדים לאחר הנסיגה איששה את תפיסה זו.

באופן זה, הערכתו של חזבאללה הייתה כי תגובתה של ישראל לחטיפה נוספת של חיילים בשנים 2005-2006 תהיה מוגבלת. לאחר מספר ניסיונות להוציא מן הכח אל הפועל חטיפה שכזו, שלא צלחו, ב-12 ביולי 2006 תקפו פעילי חזבאללה סיור של צה"ל לאורך גדר המערכת, הרגו מספר חיילים וחטפו שניים מהם. כפועל יוצא, יצאה ישראל למלחמת לבנון השנייה, אשר על אף כשלים רבים שהתגלו במהלכה – עוצמתה הגיעה בהפתעה גמורה לחזבאללה. נצראללה אף התבטא בפומבי שאם היה יודע שתגובתה של ישראל תהיה כפי שהייתה – היה נמנע מהפעולה. יש שטוענים, כנראה במידה של צדק, כי ההרתעה שנוצרה מעצמת התגובה של ישראל נותנת את אותותיה עד היום.

בשלהי שנת 2008, ניצב חמאס במצב דומה. לאחר מספר חודשים של הסלמה בגזרת רצועת עזה, בעקבות פעילות לסיכול מנהרת טרור של הארגון, העריך הארגון כי ישראל תימנע מביצוע פעולה רחבת היקף ברצועת עזה. חרף מסרים אחרים שקיבל, בחמאס סברו כי הבחירות הקרובות בישראל יהוו גורם מרסן שימנע מהמשלה לצאת למבצע נרחב. היותו של החייל החטוף גלעד שליט עדיין בשבי חמאס הייתה, לדידם, שיקול מכריע בבואם להעריך כי ישראל לא תצא למבצע נרחב שיעמיד את שלומו של שליט בסכנה. העובדה כי בשנים 2007-2008 היו מספר אירועים שלאחריהם נשבו "רוחות מלחמה" בישראל אך לא התפתחו לכדי מבצע נרחב, היוותה אף היא ראיה תומכת לכך שגם הפעם התגובה לא תהיה חריגה. גם הניסיון הישראלי הרע ממלחמת לבנון השנייה וצפי להיעדר תמיכה בינלאומית במבצע וכן החשש שיוחס לישראל מלפתוח במבצע רחב היקף לאור הסכנה שהיא תיגרר לעימות במספר חזיתות לאור הסלמה אפשרית בלבנון ובאזור יהודה ושומרון תמכו, כפי הנראה, בהערכה זו של חמאס. תוכנית הונאה ישראלית, שביקשה לשדר "עסקים כרגיל" באמצעות מסרים בתקשורת הגלויה, סייעה אף היא ליצירת ההפתעה.

חמאס אכן הופתע. בעת התקיפה האווירית שפתחה את מבצע "עופרת יצוקה" בשלהי דצמבר 2008, בכירי חמאס היו במשרדיהם (בניגוד לנוהל לפיו מפקדות ומשרדים מפונים בעת חשש לתקיפה ישראלית). מתחם הסראיא', שבו נמצאים משרדי המשלה של חמאס, היה מאויש. העדות הברורה ביותר לכך שחמאס הופתע היא קיומו של טקס סיום

קורס קציני משטרה שנערך בעת התקיפה במגרש מסדרים בלב העיר עזה. המסדר הותקף ונהרגו בו כתשעים אנשי חמאס, לרבות מפקד המשטרה.

## **המעקב אחר הנעשה בישראל בימים אלו זיהוי חולשה בצד הישראלי על-ידי חזבאללה וחמאס**

גם בימים אלו, עוקבות חזבאללה וחמאס מקרוב אחרי הנעשה בישראל כפי שמדווח באמצעי התקשורת הגלויה. כל התקדמות בחקיקת רכיבים ברפורמה המשפטית, לצד צעדי המחאה כנגדה בקרב חלקים בחברה מסוקרים באופן דקדקני. כל התבטאות של מי מצדדי המתרס מתורגמת וזוכה לבולטות גדולה, תוך דגש על התבטאויות שמעידות על שסעים וקרעים בחברה הישראלית.

כך, לדוגמה, באינפוגרפיקה שהופקה ב-13 במרץ 2023 על-ידי *אלעהד*, אתר המזוהה עם חזבאללה, מצוטטים בכירים ישראלים המבטאים את המאבק בחברה הישראלית וסממנים המעידים על אותם "קורי עכביש", כפי שמופיע בכותרת האינפוגרף. בין היתר, שר הביטחון יואב גלנט מצוטט כמי שאומר ש"הקריאה לסרבנות היא פגיעה בביטחון ישראל", השר לביטחון הפנים לשעבר, עומר בר לב, מכריז כי "סרבנות שירות במילואים תגיע במקרה שתאושר המהפכה המשפטית". מצוטטים אף דבריו של ראש השב"כ לשעבר, יובל דיסקין, כי "נגיע למלחמת אחים בתוך שבועות" וכן מצוטט דיווח לפיו קצינים במילואים ביחידה 8200 מזהירים מפני חשש אמיתי לביטחונה של ישראל.<sup>1</sup> דברים אלו קיבלו את ביטויים אף בראיון של סגן מזכ"ל חזבאללה, נעים קאסם, לאתר *אלאח'באר* ב-23 בפברואר 2023 שבו הוא מציין, בין היתר, כי נאום "קורי העכביש" של נצראללה משנת 2000 מוכיח את עצמו באופן יומי בתקופה זו על רקע מה שנעשה בישראל כעת. לדידו, המשברים בישראל מצטברים ועלולים להתפוצץ.<sup>2</sup>

באופן דומה, סוכנות הידיעות Shehab מרצועת עזה, המזוהה עם חמאס, פרסמה ב-2 במרץ 2023 כתבה שתוהה בכותרתה – "האם צה"ל יתפרק בעקבות רפורמות נתניהו?" הכתבה מפרטת, בין היתר, הצהרות על סרבנות לשירות מילואים בעקבות השלמת החקיקה בנושא המשפטי של יחידות שונות בצה"ל, לרבות חיל האוויר, מערך המבצעים המיוחדים ועוד. בכתבה אף מובאות אזהרות מישראל לפיהן מחלוקות ופילוגים בצבא המילואים יחלישו את כוחו של צה"ל, שיכולתו לפעול בצורה אפקטיבית במלחמה תלויה באוכלוסייה זו. המאמר קורא לפלסטינים להתאחד כעת כדי לנצל את המשבר הישראלי על מנת להשיג הישגים עבור ההתנגדות הפלסטינית ושחרור פלסטין.<sup>3</sup>

## **האם חזבאללה וחמאס ישגו פעם נוספת?**

המעקב המדוקדק אחר אירועי הליכי החקיקה במסגרת הרפורמה המשפטית בישראל, המחאה החברתית כנגדה, והוויכוחים בתוך החברה הישראלית מציינים עבור חזבאללה וחמאס תמונה שמסקנתה אחת: ישראל מצויה בנקודת חולשה פנימית. ההיסטוריה מלמדת שחולשה מעין זו הייתה בסיס להערכת מצב שגויה עבור חזבאללה וחמאס לפיה אותה חולשה פנימית המזוהה על-ידן היא הזדמנות לתקוף את ישראל מתוך הנחה שהחולשה הפנימית תקרין על חולשה צבאית.

העת הנוכחית מהווה זרז אפשרי למימוש האפשרות הזו. בהקשר הפלסטיני, הרי שהזירה גם לא רגועה ומתאפיינת בפיגועי טרור שמתרחשים בתדירות גבוהה, חלקם קטלניים, ולעומתם פעילות אינטנסיבית של כוחות הביטחון הישראליים כדי לסכל פעולות שכאלו מבעוד מועד וכדי להביא למעצרים של האחראים לפעולות שבוצעו. המוטיבציה לבצע פיגועים בחודש הרמצי'אן המתקרב, אשר יחל ב-23 במרץ, על רוחות המלחמה המאפיינות אותו בזירה זו, עלולה להיות מועצמת על רקע זיהוי החולשה בישראל.

גם בהקשר של חזבאללה זו היא עת מורכבת. המצב הכלכלי הקשה בלבנון והמשבר הפוליטי במדינה עלולים להביא את חזבאללה, אשר גם כן "צבר חשבון" עם ישראל על

רקע פגיעות באנשיו בשנים האחרונות, לפעול אל מול יעדים ישראליים. האיראנים, אשר גם הם עוקבים מקרוב על הנעשה בחברה הישראלית, עלולים לקבל "רוח גבית" מזיהוי החולשה הישראלית על-ידם לביצוע פעולות כגד ישראל, אם באופן ישיר ואם באמצעות חזבאללה, בכדי להסית את הקשב מהתקדמותם אל עבר יכולת גרעינית.

משגי העבר מלמדים כי על חזבאללה וחמאס להיזהר שבעתיים מלדבוק בגישה זו. היותן ניזונות מהתקשורת הגלויה הישראלית כמעט באופן בלעדי בבואן לנתח את החברה הישראלית והמערכת הפוליטית בישראל בכלל, וכנגזרת מכך את הערכת המצב האסטרטגית שלהן באשר לאפשרות תקיפה ישראלית, אם יזומה ואם כתגובה לפעולות טרור מצידן, הייתה בעוכריהן מספר פעמים בעבר. המציאות בישראל מורכבת הרבה יותר מזו שמצטיירת בתקשורת ההמונים, שמטבע הדברים מציגה את הקצוות ומשקפת את מה שמייצר כותרות ומושך רייטינג. כפי שהיה בעבר, גם כעת, על אף האתגר הגדול שהחברה הישראלית חווה – עלולות חזבאללה וחמאס לגלות שקורי עכביש הם אמנם נראים קלים ודקיקים, אך חוזקם היחסי גדול מאוד.

*ד"ר נתנאל פלמר הוא חוקר במרכז בס"א, מרצה במחלקה ללימודי המזרח התיכון באוניברסיטת בר-אילן ובבית הספר "לאודר" לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה באוניברסיטת רייכמן.*

<sup>1</sup> <https://www.alahednews.com.lb/article.php?id=51346&cid=114>

<sup>2</sup> <https://www.al-akhbar.com/Politics/357280/%D9%86%D8%B9%D9%8A%D9%85-%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85-%D9%82%D8%B7%D8%B9%D8%A7-%D9%84%D8%B3%D9%86%D8%A7-%D9%85%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%85%D8%AF%D9%8A%D8%AF-%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85>

<sup>3</sup> <https://shehabnews.com/post/118604/%D8%AE%D8%A7%D8%B5-%D9%87%D9%84-%D9%8A%D8%AA%D9%81%D9%83%D9%83-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%8A%D8%B4-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D9%84%D9%8A-%D8%A8%D8%B9%D8%AF-%D8%A5%D8%B5%D9%84%D8%A7%D8%AD%D8%A7%D8%AA-%D9%86%D8%AA%D9%86%D9%8A%D8%A7%D9%87%D9%88>